

Spel der heiligdomsvaart

Jacques Schreurs

bron

Jacques Schreurs, *Spel der heiligdomsvaart*. Het Boekhuis, Sittard 1937

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/schr014heil01_01/colofon.php

© 2015 dbnl / erven Jacques Schreurs

Personen.

SPELLEIDER

1e Deel

Geschiedenis
 Legende
 Lambertus
 Willibrord
 Vastrada
 Ansbald
 Blittrudis
 Drogo
 Wigibald
 Oude Man
 Beerenleider
 Blinde
 Bultenaar
 Nar
 Monniken
 Dienstmaagden
 Krijgers
 Vrouwen
 Armen
 Zieken
 Slaven
 Kinderen

2e Deel

Geschiedenis
 Siginand
 Fulbertus
 Odo
 Lotharius
 Swentibold
 Amalberga
 Caecilia
 Benedicta
 Relindis
 De Dood
 Ambachten
 Bisschoppen.
 Hertogen
 Zusters
 Boden
 Stemmen
 Volk

Het voorspel.

SPELLEIDER, GESCHIEDENIS EN LEGENDE.

De spel leider verschijnt voor 't publiek en buigt.

SPELLEIDER:

Monseigneur,

Kinderen van dit land,

Erfgenamen der Heiligen:

*Gij allen, die zijt samengestroomd rond dit oude munster
om de Gebeenten te vereeren der Heiligen, die het heerlijk maken -*

Geeft acht en hoort, nu wij, spelers en speelsters,

U tot leering en stichting, hen ter eere,

uit het duister te voorschijn roepen

de gestalten en daden van hen, wier heilige relieken

*onze voorouders verhieven van onder de aarde en, in zijde gewikkeld, in kostbare
schrijnen voor ons en ons nageslacht bewaarden!*

Allen ten zegen!

*Doch daar Verbeelding alleen niet volstaat en gij recht hebt op waarheid,
waar wij historische figuren ten tooneele voeren - zoo roepen wij allereerst de
Geschiedenis te hulp, opdat wij handelen in de waarheid van haar, die liever zwijgt
dan liegt.*

GESCHIEDENIS:

Ik ben duister en ontluisterd!

SPELLEIDER:

Verschijn zooals gij zijt, daar uw schennis u niet tot schande strekt! Dit weten wij!

GESCHIEDENIS:

*Mijn grootheid is vergaan en mijn geheugen uitgewischt omtrent de groote
gebeurtenissen op dezen grond.*

SPELLEIDER:

Zeg ons, hoe oud gij zijt.

GESCHIEDENIS:

Meer dan twaalf eeuwen zijn over mij heen gegaan, Stormen en verschrikkingen hebben hun werk gedaan...

En het vuur...

SPELLEIDER:

Wie stelt gij aansprakelijk voor uw ontluistering, wie beschuldigt gij?

GESCHIEDENIS:

Niemand! Hun namen zijn uitgewischt en alles is bij God vereffend, die zegent en vloekt.

SPELLEIDER:

Bezin u op uzelf!

GESCHIEDENIS:

Ik ben een rozelaar zonder rozen, overwinterd en dor en daar waar Legende, uit mij en Verbeelding geboren, mij sierde, vindt gij de enkele papieren bloemen, die wel de kleur en vorm van rozen dragen, doch den geur en het leven missen...

SPELLEIDER:

En verder?...

GESCHIEDENIS:

Ben ik 'n boek, door menschen en elementen overmeesterd, waarin hier en daar de Legende, met kinderlijke hand, haar grillige arabesken teekende, rond een enkelen helderen naam of duister feit...

SPELLEIDER:

Wat raadt gij mij?

GESCHIEDENIS:

Roep ook de Legende naderbij, die, half waarheid en voor de helft een schoone leugen, u dus ten deele kan helpen, waar de schoone figuren, wier namen ik bewaarde, naakt en met den mond vol tanden staan.

SPELLEIDER:

Legende, droomend speelkind der Verbeelding, kom ons spel te hulp waar Historie ons in den steek laat.

LEGENDE:

Hier ben ik, wat wenscht gij?

SPELLEIDER:

Het schoon verdichtsel!

De droom der eeuwen rond de Heiligen en Helden, die hier een rustplaats vonden...

LEGENDE:

Zij bloeien!

SPELLEIDER:

In God!

LEGENDE:

Hun beenderen bloeien!

SPELLEIDER:

In zijde en kostbare schrijnen!

LEGENDE:

In wonderen en bloemen, in duizenden levens!

Zij stralen van heerlijkheid!

SPELLEIDER:

Wie wekte hen tot bloei?

LEGENDE:

*Een lente van liefde, een zomer van vroomheid, verwarmde de aarde,
en als de grillige wortels gewekt,
braken zij zegevierend uit den grond en overbloesemden hunne graven.*

SPELLEIDER:

Legende, heerlijk is hun bloei!

*Doch in de relieken vereeren wij de Heiligen en meer dan de bloei hunner
beenderen, verrukt ons de geur van hun leven en heilige daden...*

Laat deze voor ons spreken! Wat weet gij van hen?

LEGENDE:

Hun namen!

SPELLEIDER:

En rond hunne namen?

LEGENDE:

De Stilte! De eeuwen zwijgen...

GESCHIEDENIS:

Zeer juist! Ze zwijgen...

LEGENDE:

Hun leven voltrok zich voor God, die zwijgt...

GESCHIEDENIS:

De Godslamp heeft geen geschiedenis... zij brandt!

LEGENDE:

En de tragedie van hun leven is de tragedie van het brood:

Het wordt gezaaid om te leven en het leeft om te sterven...

*Gemaaid en in schuren geborgen, wordt het gedorsen en gewand,
gemalen, gemengd en gebakken in het vuur, sterft het zwijgend in den mond...*

GESCHIEDENIS:

De Geschiedenis der Heiligen lost zich op in God en sterft in zijn Mond!

SPELLEIDER:

tot publiek.

Zoo ziet gij, voor welk een zware taak wij staan!

Konden deze steenen spreken en deze grond, door hun voetstappen geteekend!

GESCHIEDENIS:

De steenen zwijgen als de beenderen...

En de grond als een gesloten graf...

*Met 't weinige, dat wij weten, moogt gij uw voordeel doen, en gaarne zijn wij
bereid u uit den schat onzer memorie de gepaste analogieën te verstrekken, waaruit
gij, met geest en verbeelding, uw stof kunt vervolmaken...*

LEGENDE:

En wie belet u de legende te verrijken als gij de geschiedenis niet schaadt?

GESCHIEDENIS:

De dorste historicus mag u daarom niet laken!

SPELLEIDER:

Beginnen wij dan, doch niet vooraleer wij op onzen weg door de gebeurtenissen van den voortijd, den zegen ontvangen hebben van den Vader onzer zielen, onzen Heer Bisschop, die de bewaker is van het erfdeel der Heiligen...

Vader Bisschop, zegen ons spelers en speelsters.

De Bisschop zegent.

ALLE SPELERS:

Amen! Deo gratias!

De spelleider klapt in de handen, wenkt de spelers en roept: Glück Auf!

ALLEN:

Glück Auf.

Eerste deel.

SPEELT OMTRENT HET JAAR 700, OP DE BOORDEN DER SUESTRA. HET TOONEEL IS EEN KAMP MET IN HET MIDDEN EEN EIK, EEN HEILIGE BOOM, WAAR ROND VAN RUWE STEENEN EEN SOORT OFFERALTAAR.

Eerste tooneel.

De Geschiedenis slaat haar boek open en begint te lezen. De Spelleider staat met gekruiste armen en hoort toe en leidt, naar het gevorderd wordt, de spelende figuren op; aan den anderen kant van het tooneel: de Legende.

GESCHIEDENIS:

Twaalf eeuwen geleden, in de zevende na Christus' verlossing, waren onze voorouders nog heidenen: barbaren noemde men hen; zij waren boeren en krijgers en hanteerden om beurten de strijdnokken en het houweel.

Wigibald en de krijger verschijnen, de een van links, de ander van rechts, en blijven staan luisteren, geleund op houweel en speer

Zoo bevochten zij den grond en den mensch en waren in diepe duisternis omtrent oorsprong en doel: voor hen was dit leven een kort oponthoud tusschen winter en winter - een smalle zomer; wier vruchten zij grepen met gretigheid.

Zij teelden de rogge voor hun brood en de gerst voor hun dun, zuur bier; zij aten, dronken en sliepen naar hartelust en slachtten hun vee: brutale feesten vierend, dansten zij ter eere van hun dapper vleesch.

Wigibald en de krijger dobbelen, de steenen rammelen in den beker, en andere figuren komen rond hen staan.

De dood versloeg hen als eiken en als boomstammen vielen zij om - als booten lieten zij zich afdrijven naar het Walhalla, met den stroom mee, waarvan niemand het einde wist...

Zij aanbaden de afgoden hunner verbeelding, de maaksels hunner handen en offerden aan de verschrikkingen hunner visioenen bij heilige eiken - paardenoffers op de begraafplaats.

Zij vereerden Thyr, den heer van den hemel en het licht, en Thunar of Thor, den god van het onweer, Odin, den geest van wind en oorlog en Frija, zijne vrouw.

Daar waren de geesten der wouden en der bergen, der bronnen, der hoornen en der weiden; daar leefden bosch- en waternymfen en de heilige druiden, waarzeggende vrouwen, slangenbezweersters en tovenaars.

Roep hen ten tooneele, spelleider, de gestalten der voortijden, die de oevers der Suestra bevolkten en toon hen in hun doen en laten aan het toeschouwend Christenvolk.

Kleed hen in schapen- en dierenvacht en de rijkeren in uitheemsche weefsels; geef de kinderen hun speer en bal en laat hen worstelen en kampen; geef de slaven en lijfeigenen hun lasten, de vrouwen het smadelijke juk der dienstbaren en de mannen hun schaak- en dobbelspel. Geef den krijger de speer of 't zwaard in zijn rechterhand en hang in zijn linker het blinkende en beschuttende schild.

Alles geschiedt, zooals hierboven gezegd wordt en het tooneel vult zich met volk, dat zwijgend speelt.

In die tijden ontmoetten elkander hieromtrent de groote Lambertus en de jonge Willibrord, de Angelsakser: beiden hardloopers der Blijde Boodschap en fakkeldragers van het Licht der wereld.

Zij verschijnen.

De een uit het Zuiden komend en de ander uit het Westen, groetten zij elkander met den kus des vredes, zooals gij ziet dat zij doen.

LAMBERTUS:

Pax tecum!

WILLIBRORD:

Et cum spiritu tuo!

GESCHIEDENIS:

Doch de oogen der barbaren waren nog gesluierd voor het Licht en óver hun hoofden verklonk de stem der Boodschap: het Woord, dat zij riepen, verwaaide met den wind als een zaad en viel op de steenrots... luistert!

LAMBERTUS:

*In den beginne was het Woord,
En het Woord was bij God,
En het Woord was God.*

WILLIBRORD:

Dit was in den beginne bij God.

LAMBERTUS:

*Alles is door Hetzelve geworden,
En buiten Hetzelve is wiet één ding geworden,
Wat geworden is:*

WILLIBRORD:

*Daarin was het Leven,
En het Leven was het Licht der menschen.*

LAMBERTUS:

En het Licht schijnt in de duisternis.

WILLIBRORD:

En de duisternis nam het niet aan...

Dan planten zij een houten kruis en gaan heen - een kind later neemt het mee en kinderen gaan er mee spelen.

GESCHIEDENIS:

En beiden gingen voorbij: doch het land was verkend en zij gingen, elk zijns weegs, met de wijsheid van een vruchtbaar land.

Niet lang daarna kwam te Susteren een heilige Vrouw, Vastrada genaamd, die er een klein landgoed bezat. Zij was de vrouw van Alberic, den kleinzoon van Dagobert, de moeder van Gregorius, en de grootmoeder van Alberic, die beiden Willibrord opvolgden in het bestuur van het bisdom Utrecht en te Susteren wilden begraven worden...

De H. Vastrada verschijnt met twee dienaressen, brood en gaven dragend.

Koningsdochter, boog zij zich ontfermend neêr over armen, slaven en ongelukkigen; in een wereld stinkend naar bederf, verspreidde zij den goeden geur van Jezus Christus en bereidde hem den weg naar het Kruis...

LEGENDE:

*Zij was een lamp in de duisternis,
Een roos temidden der doornen...*

Tweede tooneel.

Kinderen zien haar, werpen hun speeltuig weg en loopen op haar toe; er komen al maar meer ongelukkigen, zieken en armen. Vastrada deelt glimlachend geschenken uit.

KINDEREN:

in de handen klappend:

Vastrada! de Heilige Vrouw!

ARMEN:

Moeder der Armen!

ZIEKEN:

Zuster der zieken!

VASTRADA:

Mijn kinderen al!

ARMEN:

Moeder, ik heb honger.

VASTRADA:

Gij zult gespijsd worden.

SLAAF:

Zuster, ik ben naakt.

VASTRADA:

Gij wordt gekleed.

VROUW:

Ik ben bedroefd.

VASTRADA:

Onze troost is de Heilige God.

ZIEKEN:

Ik ben ziek.

VASTRADA:

Christus is onze medicijn.

ZIEKEN:

Ik ben zwak.

VASTRADA:

Het Chrisma is onze kracht.

KIND:

Een beer heeft mij gebeten.

VASTRADA:

Er is lijnwaad voor uw wonden.

VROUW:

Een wolf heeft mij aangerand.

VASTRADA:

Er is water om u te wasschen.

ANSBALD en BLITTRUDIS:

met 't kruis:

Vader slaat ons.

VASTRADA:

Wie is uw vader?

ANSBALD:

Wigibald!

BLITTRUDIS:

Wigibald is wreed.

VASTRADA:

Schuilt onder mijn mantel...

(tot Drogo, den krijger):

Krijger, wat hebt gij?

DROGO:

Een kind.

VASTRADA:

Zijn vader?

DROGO:

Onbekend.

VASTRADA:

Zijn moeder?

DROGO:

Onbekend. - Het was ergens te veel.

VASTRADA:

En gij hebt u ontfermd?

DROGO:

Ten deele. Hoor mijn verhaal: 's avonds na den slag wiesch ik mijn wonden in een water. En toen ik, om te drinken, water schepte in mijn helm, zag ik dit witte lichaam spartelen tusschen de plompen. Ik stak hem mijn lans toe, waaraan het zich vastgreep en langzaam trok ik hem op den oever. Daar liet ik hem achter; wat een ander wegwerpt, riep ik, raap ik niet op! 's Nachts kwamen de wolven; het kind greep spelenderwijs naar hun glinsterende oogen; zij likten het kind en hielden het warm en beschut. Ik vond het later slapend in het mos en ik liet me naast hem neer. De zon brak door en het kind begon te spelen met de ringen van mijn pantser - mijn hart werd warm en ik wikkelde het in mijn mantel. Vrouwe, voed het voor mij op!

VASTRADA:

Een der duizenden... Drogo, waar zijn de anderen?

DROGO:

Zij slapen: het leven een lans-lengte voorbij: in het water en in de ingewanden der wolven...

VASTRADA:

Barmhartiger dan een moederschoot...

DROGO:

Vrouwe, ik zag eens...

VASTRADA:

Wat zaagt gij?

DROGO:

Op mijn tochten een meer vol witte kindergezichten en groen bederf en sindsdien...

VASTRADA:

Sindsdien, krijger?

DROGO:

In ieder vrouwengelaat een meer vol witte kindergezichten...

VASTRADA:

En groen bederf?...

DROGO:

Behalve in uw gelaat.

VASTRADA:

En in mijn gelaat, Drogo?

DROGO:

Een meer, blauw en diep en in den spiegel van dat meer: de glimlach van een kind: een jonge held... Voed het kind voor mij op... het zal een krijger zijn!

VASTRADA:

Een heilige wellicht...

DROGO:

Om 't even! Doch: een held!

Af, onder het spelend volk.

VASTRADA:

tot de dienstmaagden:

Een kind is ons geboren...

DIENSTMAAGDEN:

En een zoon is ons gegeven...

VASTRADA:

En hij zal Mozes heeten: uit water herboren...

DIENSTMAAGDEN:

Uit water en den Heiligen Geest!

VASTRADA:

Een vurige held!

ANSBALD en BLITTRUDIS:

met het kruis:

Moeder, wat is dit voor een teeken?

VASTRADA:

Waar ziet gij het voor aan?

BLITTRUDIS:

Het heeft den vorm van een juk of een anker...

ANSBALD:

Het is als een ploegstaart en een zwaard...

VASTRADA:

Zeer goed! En het heeft den zin van een sleutel... waarmee men sluit en open doet.

ANSBALD:

Een sleutel!

VASTRADA:

Naar een nieuwe aarde en een nieuwen hemel...

BLITTRUDIS:

Wij begrijpen niet!

VASTRADA:

Nóg niet! Doch luistert naar een klein verhaal.

ANSBALD:

tot spelende kinderen, die komen:

Kinderen, een nieuw verhaal!

KINDEREN:

Een nieuw verhaal! Stil!

VASTRADA:

Toen de groote Koning der dingen, God, de menschen geschapen had een jongen en een meisje: naar zijn eigen beeld, liet Hij hen gaan spelen in een wonderschoonen tuin. Soms wandelde Hij daar met hen en als Hij terug keerde naar zijn hoogen burcht met zijn zoon, den Stralenden Hertog, gaf hij hun een gouden sleutel om de poort te openen van den burcht, als zij moe van 't spelen waren. Nu had die Koning een vijand, een zwarte graaf, die een donker rijk vol stank en rook bewoonde, en een paleis van gloed en vuur. Hij had het geluk der kinderen bespied en den gouden sleutel op hunne borst. En eens, dat zij eenzaam waren onder een appelboom, kwam hij tot hen in schoone gedaante, om hen te misleiden. En hij misleidde hen en zij ruilden den gouden sleutel voor een zoete en bloemwangige vrucht. Toen, eerst het meisje, dán de knaap Gods gretig in den appel haptten, beten zij in een vuur (Allen: Bah!) en schreeuwden het uit van pijn (Allen: Ai!). En toen zij in de verte den zwarte hoorden schaterlachen, begrepen zij, dat zij bedrogen waren en sloegen vol

schaamte de handen voor het gelaat. De Koning was vertoornd en de Hertog zeer bedroefd. En Hij sprak tot zijn Vader: Ik weet, wat ik doen zal! Hij liep snel naar het rijk van den zwarten graaf en riep: Geef mij den gouden sleutel terug en het geluk dezer kinderen.

De zwarte hoonde hem en lachte: wat geeft gij ervoor?

En Hij zeide: mijn bloed!

Zoo kocht de jonge Hertog den gouden sleutel terug en het geluk der kinderen dezer aarde.

ANSBALD:

Een schoon verhaal.

BLITTRUDIS:

Waar, moeder, is het geluk?

ALLEN:

Waar bleef het?

VASTRADA:

Het komt: het is dichtbij...

ALLEN:

Komt het morgen, moeder?

VASTRADA:

Geduld! Alles moet rijpen: de wereld wordt rijp: een zoete, bloemwangige appel. En gij allen, kinderen, rijpt naar 't Geluk: langzaam!

ALLEN:

Langzaam...

Gaan weer aan 't spel - Blittrudis met het kruis.

Derde tooneel.

GESCHIEDENIS:

En Vastrada ging voorbij en stierf en werd te Susteren begraven in de kleine kapel nabij haar landgoed, dat zij voor haar sterven aan Willibrord ten geschenke gaf, die er eene abdij stichtte voor zijn broeders de Benedictijnen.

SPELLEIDER:

Maar onder de overblijfselen der Heiligen zoeken wij tevergeefs naar het eerbiedwaardig gebeente dezer merkwaardige Vrouw...

GESCHIEDENIS:

Ik lees in de bronnen van Orval, dat nog in de 13e eeuw het lichaam dezer Heilige te Susteren bewaard werd en vereerd.

SPELLEIDER:

De H. Vastrada is derhalve de eerste stichteres der Sustersche abdij?

GESCHIEDENIS:

't Is een geschiedkundig feit uit de 7e eeuw na Christus' verlossing.

SPELLEIDER:

Wat zegt de Legende?

LEGENDE:

Zij zwijgt!

(tot Geschiedenis):

Ga voort!

GESCHIEDENIS:

Vornoemde schenking der H. Vastrada aan Willibrord werd bij diploma van 2 Maart 714 - het vierde jaar van onzen Heer Koning Dagobert - door Pepijn van Herstal en zijn wettige vrouw Plectrudis bekrachtigd en uitgebreid met een bedehuis, dat Willibrordus toewijdde aan den Verlosser der wereld.

SPELLEIDER:

Aldus: door koninklijke schenking en Ierschen offermoed kreeg Christus een halte in ons midden en een rustplaats voor zijn hoofd op de boorden der Suestra.

GESCHIEDENIS:

Zeer juist!

SPELLEIDER:

Heeft de Legende hier iets aan toe te voegen?

LEGENDE:

Niets!

SPELLEIDER:

Zoo bid ik u: ga voort!

GESCHIEDENIS:

En uit het Westen kwamen de monniken, om bezit te nemen van hun erfgoed:

Willibrord, als een hertog aan het hoofd van zijn schare. En dan: twee aan twee:

twaalf mannen met machtige baarden, heilige avonturiers.

Biddend trekken zij voort door wouden en weiden, hun weg verkortend met liederen en snarenspeel.

Voor eigen mondtocht zorgend, graven zij waterputten en worden, al naar hunne behoeften, visschers, jagers en boeren; en ieder monnik zijn eigen os.

Hier met wolven worstelend, gaan zij daar weer beren te lijf, slaan dondereiken óm en werpen afgoden omver.

Met kracht en heerlijkheid treden zij op, namens den God der wereld en der hemelen; en de heidenen, verbaasd over hun goden die lijden en dulden, slaan de handen ten hemel over den moed dier vreemde helden en vreezen en vereeren hen als goden.

Hemelsche belhamels, bewegen zij kinderlijk-klinkende schellen uit Ierland en verdrijven, mèt de verveling der taaie voetreis, bosch- en waternymfen, geesten en uilen.

Thyr dagen zij uit op de speer en Thonar op de knots fin overal waar zij toeven teekenen zij bronnen, wegen en hoeven met het teeken der Verlossing en overal verrijst een kruis.

's Nachts slapen zij broederlijk onder de sterren, gewikkeld in hun wijde gewaden

en luisterend naar het schreeuwen van wilde ganzen en zwanen, en naar de vorschen der moeren, droomen zij schoone droomen van een ver groen

eiland

over de zee en een groener eiland boven de sterren, terwijl de dauw op hun bloote voeten druppelt als groote bloemen.

's Morgens ontwaken zij en zingen Gods lof.

LEGENDE:

Zeven schoone, stralende herten staan luisterend in 't rond en de boschvogels slijpen hun snavels op de takken; een ree wijst hun het pad naar de waterbron en een jong hertje huppelt en likt hen de hand.

GESCHIEDENIS:

Zij nemen den staf weer op en, de rug beladen met boeken, kruisen en kruiken, de borst behangen met relikwieën,

trekken zij verder, tot zij de oevers der beek bereiken, het schitterende witte waterlint, dat zij volgen tot waar de koninklijke schenking ligt: Suestra.

Eerst veraf nog, dan naderbij, hoort men 't rinkelen der bellen; dan naderen de monniken, het kruis voorop. Onder 't zingen van 't Benedicite trekken zij rond den heiligen boom, dien men kort en goed van zijn takken ontdoet, zoodat hij den vorm krijgt van een kruis. Dan zegent Willibrord het kruis en besprenkelt het met wijwater. Onderwijl komt weer van alle kanten 't volk nieuwsgierig opdoemen en ziet verbaasd en geërgerd toe. De monniken gaan aan den arbeid, sjouwen steenen aan en bouwen rond het kruis een altaar. Als Wigibald begint te spreken, richt zich Willibrord tot 't volk. Het groeit aldoor aan - er verschijnt een gek, die muziek maakt, een berenleider, een goochelaar, die te goochelen begint. Een bultenaar komt aangereden in een karretje, waarvoor een blinde is gespannen, enz. enz.)

WIGIBALD:

Belhamels zijn 't! Blaffende honden, die niets anders kunnen dan zingen en doopen!

EEN MAN:

Vreemde liedjeszangers, die op waschtafeltjes schrijven.

EEN ANDER:

Reizigers in wijsheden, die ons verblinden willen.

KRIJGER:

Kracht is ons meer dan wijsheid, monnik!

WILLIBRORD:

Doch wijsheid, krijger, duurt langer dan kracht!

WIGIBALD:

Hela! gij ploegt en zaait op vreemden bodem, heerschap!

WILLIBRORD:

Het goede zaad - in kracht en heerlijkheid.

WIGIBALD:

Op wiens gezag?

WILLIBRORD:

In den naam van den Heer van hemel en aarde, Wiens ossen wij zijn en wiens engelen...

ALLEN:

Ossen en engelen! -

WILLIBRORD:

*Aan wien ook Thyr onderworpen is en Thonar, Odin en alle geesten en elementen:
Water, vuur, land en lucht!*

WIGIBALD:

*Onkruid zaait gij in onze akkers, gij, die u op niets beroepen kunt dan op uw verre afkomst,
uw duistere wegen en een mond vol zegenspraak!*

WILLIBRORD:

*Met ballingschap beladen, zegenen wij die ons vloeken
en bidden wij voor wie ons vervolgen, - gebroken door heimwee naar ons land van herkomst,
dat schooner is dan het uwe en heiliger, o boer!*

WIGIBALD:

Maar 't onze is vetter!

WILLIBRORD:

Gij pocht op uw kracht, gij, krijgers, doch wie uwer ging den woudheer te lijf als wij...

Wie tartte den boschwolf in zijn kuil en den wodansdraak in zijn krocht?

Neen, lafaards zijn wij niet, noch lasteraars!

En sterk en moedig als gij, zijn wij barmhartiger dan gij...

Wij wierpen ons schild niet weg, maar hingen het met de speer aan de wanden onzer oude burchten - en wij namen den staf ter hand en den zak op den rug, om voort te trekken zonder einde, gedreven en getrokken door een liefde, die sterker is dan gehechtheid aan land en bloed...

WIGIBALD:

Wat zoekt gij dan hier?

WILLIBRORD:

Hier en overal: het geluk!

ALLEN:

Avonturiers! Ha! Zij zoeken het geluk!

STEM:

Goud!

STEM:

Het vet onzer weiden en velden!

gelach

WILLIBRORD:

Uw geluk en 't onze! Het heil van allen: van vrijen en slaven, van vrouwen en kinderen en voor allen: hetzelfde geluk en hetzelfde heil!

WIGIBALD:

Wij zullen 't duur betalen!

WILLIBRORD:

Niemand onzer is u tot last, niemand onzer zoekt andere winst dan u allen te winnen voor het Geluk.

STEM:

Wij zijn gelukkig genoeg met ons zelf!

VROUWEN:

Leugenaars!

WILLIBRORD:

Onderdanig aan de algemeene wet, deelen wij ook in den nood der wereld - goden zijn wij niet! - Niets menschelijks is ons vreemd en in het zweet onzes aanschijns eten wij het brood, dat God ons gedijen doet in den bodem, door ons als ossen beploegd en als engelen bezaaid...

WIGIBALD:

Keert terug naar uw eigen schralen grond, naar uw vrouwen en kinderen, die gij verraden hebt...

WILLIBRORD:

Niets, wat de jeugd lokt, heeft macht over ons: volkomen mensch en volkomen monnik, hebben wij verzaakt aan al wat het vleesch voldoet en zijn vaders nóch zonen meer, enkel kinderen van den Vader der wereld en der hemelen.

STEMMEN:

Kinderen met baarden!

gelach.

WILLIBRORD:

Wij nemen bezit van de aarde op zijn gezag!

Zout voor ons zelf en honing voor anderen, ruimen wij uit den weg, wat zijn Rijk weerstaat: afgodsbeelden vernielen wij en hun tempels werpen wij om, en niet één uwer goden deert ons, daar hun arm te kort schiet om ons te raken; hout zijn zij en steen, wind en lucht en loos gerucht, schaduwen, die zichzelf niet helpen kunnen.

OUDE MAN:

Als zij zichzelf niet helpen kunnen, geloof ik, dat zij ook ons niet kunnen helpen.

WILLIBRORD:

Zij hebben ooren en hooren niet, oogen en zien niet, handen en zij handelen niet, voeten en zij wandelen niet; hun mond is gesloten en zij geven geen antwoord op uw vragen; een vloek ligt op u en om hem af te wentelen is niemand uwer in staat.

OUDE MAN:

Het wereldleed drukt zwaar op ons, wij zullen 't u bekennen; ook wij denken na over doel en oorzaak der dingen - en als een nieuwe leer ons een groter zekerheid biedt, waarom dan, dunkt mij, zouden wij haar niet aanvaarden?

WILLIBRORD:

Wat denkt gij van het leven?

STEMMEN:

Mysterie!

OUDE MAN:

Ziet, hoe ik mij het leven van een mensch op aarde voorstel, in betrekking op verleden en toekomst, die voor ons een geheim is. Als gij des winters met kinderen en knechten aan tafel zit, brandt midden in 't vertrek een groot vuur en heerscht er een weldadige warmte, terwijl buiten winden en regens razen; dan ziet men af en toe een musch door de kamer fladderen, binnenkomen door de eene deur en door de andere verdwijnen. Tijdens dit korte oponthoud is hij beschut tegen regen en storm. Zoo is ons leven, dunkt mij: een kort oponthoud tusschen winter en winter..

WILLIBRORD:

Wat zeggen u uw goden?

ALLEN:

Zij leeren niet!

WILLIBRORD:

Omdat zij niet leven!

OUDE MAN:

Wat leert uw God?

WILLIBRORD:

Achter den horizon van dit leven ligt een eeuwig rijk, waar 't altijd zomer is. Hoort, hoe ik mij, naar 't voorbeeld van dien ouden man, het leven hier

op aarde voorstel. Het leven voor ons is als een barre winter: blootgesteld aan winden en regen, zitten wij samen in een groote zaal en wachten allen een boodschap. Het vuur in 't midden der zaal verwarmt ons slechts ten deele en de vergankelijke spijs, die wij spijsen, verzaadt ons niet en niets verzaadt den honger van ons hart naar een onvergankelijke spijs en een eeuwig durend gastmaal. - Dan wordt er op de deur geklopt aan den anderen kant der zaal dan waar wij haar betraden en in de deur verschijnt de Dood en geeft ons een teeken: den een kust hij, den ander wurgt hij en allen volgen hem: de goeden naar een eeuwig licht de boozen naar een eeuwig vuur...

ANSBALD:

Vader, ik volg den monnik en zijn leer.

WIGIBALD:

Bastaard! ik wist, dat gij een lafaard werd: gij hebt mijn bloed, doch niet mijn geest, den moed van den Wolf, nóch de sluwheid van den vos! Bastaard!

ANSBALD:

Een nieuw bloed en een nieuwe geest!

WIGIBALD:

Ga, die mijn weerzin wekt!

ANSBALD:

Vader!

WIGIBALD:

*Gister was ik uw vader; heden uw vijand!
De haat brandt!*

ANSBALD:

De liefde ook, vader!

WIGIBALD:

Wat wenscht gij nog?

ANSBALD:

Een paard.

WIGIBALD:

Wie zijn vader verlaat, verlaat ook zijn deel. Niets!

ANSBALD:

Vaarwel!

Blittrudis, met kruis, komt voor Wigibald staan.

WIGIBALD:

En gij?

BLITTRUDIS:

Ik heb het bloed van mijn broeder Ansbald: zijn geest is mijn geest!

WIGIBALD:

Dan veracht ik u als uw broeder Ansbald!

BLITTRUDIS:

Ik wil den schoonen Hertog volgen, die gezegd heeft: 'Wie vader of moeder meer bemint dan Mij, is mijner niet waardig'...

WIGIBALD:

Onwaardige!

BLITTRUDIS:

Ik wil Hem waardig zijn...

WIGIBALD:

Zoo zal ik in één adem u beiden vloeken.

BLITTRUDIS:

Vader!

WIGIBALD:

Gister uw vader, heden uw vijand!

BLITTRUDIS:

De deur gaat open op het vuur...

WIGIBALD:

Vuur bij vuur!

BLITTRUDIS:

Licht bij licht!

WIGIBALD:

Wat wenscht gij nog?

BLITTRUDIS:

Niets! Vaarwel!

WIGIBALD:

Monnik! je zegeviert, doch lach niet te vroeg!

WILLIBRORD:

God zegeviert, Wigibald!

WIGIBALD:

Meer dan een os en een rund heb je me geroofd!

WILLIBRORD:

De Meester nam bezit van het zijne.

WIGIBALD:

Lach niet te vroeg: Wigibald zal geen lafaard zijn! Want waar de goden vluchten, houdt hij stand en tart den beer, den monnik en zijn God.

OUDE MAN:

Wigibald, houd in!

STEM:

Gij kent de kracht niet van dien tovenaar.

OUDE MAN:

Nóch van zijn God!

WIGIBALD:

*Als ik een haas was, zooals gij...
als ik mijn schild wegwierp voor dezen valschen munter, was ik een lafaard, zooals gij!*

STEM:

Hij mat zijn kracht aan onzen heiligen eik.

WIGIBALD:

Ik wil mijn kracht beproeven aan zijn kruis. Opzij!

Wigibald, met geheven houweel, stort zich op het kruis, maar voor het kruis staan schouder aan schouder de monniken als een palisade van vleesch en bloed: zwijgend en weerbaar. Wigibald staat met geheven houweel een oogenblik - angstige stilte - laat 't dan zakken en keert zich tot het volk:

Verraders van uw geslacht!

De beenderen uwer voorvaderen rammelen onder den grond en zoeken naar hun bijlen en knotsen en de goden drommen nabij om u te bedekken met bederf!

STEMMEN:

Monnik, verlaat ons, voor de goden ons treffen; keert weer naar uw verre haardsteden!

WILLIBRORD:

Onze haard is waar ons hart is; en ons hart is hier!

WIGIBALD:

tot volk.

Lafaards!

STEMMEN:

Onze goden brengen ons zegen over hof en stal en zorgen voor goede jacht en buit...

WILLIBRORD:

De God der aarde en der hemelen zal in alles voorzien: Hij kleedt de bloemen, de dieren spijzen uit zijn hand en de vogelen pikken 't graan van tusschen zijn lippen.

WIGIBALD:

De goden afzweren is trouweloos verraad aan hen en de voorvaderen!

WILLIBRORD:

Verraad aan de leugen, verraad aan de duisternis!

WIGIBALD:

Liever met de voorvaders in het vuur, dan met die monniken in het licht!

WILLIBRORD:

Wigibald, bezin u op dat woord!

WIGIBALD:

Ik blijf erbij! Ik blijf bij het oude: het oude was goed!

WILLIBRORD:

Het nieuwe is beter!

WIGIBALD:

Dat moet nog blijken, monnik!

WILLIBRORD:

Het zál blyken, Wigibald, als God u den tijd gunt om het te aanschouwen!

WIGIBALD:

Bedreigt ge mij!?

WILLIBRORD:

Ik bedreig u niet, doch waarschuw, Wigibald!

WIGIBALD:

Voor wien? Voor Hem?

WILLIBRORD:

Hij slaat met duisternis en dood, die zijn licht versmaadt.

STEMMEN:

Wigibald! Wigibald! Keer terug!

ANDEREN:

Wigibald is dapper en hard!

Hij heeft den wilden ruïn getemd en, driemaal tuimelend met hem, hem nog getoomd!

STEMMEN:

Wigibald!

ANDEREN:

Hij geniet de bescherming der goden meer dan wij!

Wie bracht meer paardenoffers als hij?

Offers van wijn en brood!

Offers van kaas en dieren en schapenvellen!

STEMMEN:

dringender.

Wigibald, keer in! Houd in, Wigibald!

STEM:

Hij temt den ruïn!

WIGIBALD:

Monnik, gij pocht, dat gij den woudheer tart; ik tart uw God!

STEMMEN:

Wigibald, terug!

WIGIBALD:

Geen voet! Ik daag uw God!

STEMMEN:

Een godsoordeel! Wigibald! Wigibald!

WIGIBALD:

Hoort gij me niet, God van dit vreemd gespuis?

(stilte)

Hij hoort me niet!

VOLK:

Hij hoort hem niet!

WILLIBRORD:

Hij is barmhartig, Wigibald!

WIGIBALD:

Als ik u vloek, dan vloekt Gij mij!

stilte.

Hij vloekt mij niet!

VOLK:

Hij vloekt hem niet!

WILLIBRORD:

Hij is lankmoedig, Wigibald!

WIGIBALD:

Als ik u sla, dan slaat Gij mij!

stilte.

Hij slaat mij niet!

VOLK:

Hij slaat hem niet!

WILLIBRORD:

Hij wil den dood des zondaars niet, maar dat hij zich bekeere en leve!

WIGIBALD:

Hij kan mij niet deren, omdat Hij niet leeft!

VOLK:

De God der monniken leeft niet!

WIGIBALD:

Wigibald leeft! De goden leven!

VOLK:

Leve Wigibald!

SLAAF:

Brand! Brand! Brand! Wigibald!

VOLK:
Wigibald!

WIGIBALD:

Slaaf, wat boodschap gij?

SLAAF:

Brand! Alles brandt! Een vuur viel uit den hemel, een hand van vuur viel op uw goed en alles brandt.

VOLK:

Alles brandt!

SLAAF:

*En de vlammen slaan ten hemel met het gehuil der dieren.
Heksenkermis!*

VOLK:

Heksenkermis!

WIGIBALD:

Doch Wigibald leeft! Trotscher dan ooit, door geen vuur overwonnen!

TWEEDE SLAAF:

Meester!

WIGIBALD:

Slaaf, wat doet het vuur?

SLAAF:

*Vuren ruiteren rennen door uw gelden, vuren mantels, vuren manen!
Alles is vuur: de wereld wordt vuur...*

WIGIBALD:

Maar Wigibald leeft, killer dan ooit: door geen vuur overwonnen!

stilte vol spanning.

WILLIBRORD:

Wigibald, verstaat gij het teeken?

WIGIBALD:

Wigibald staat!

OUDE MAN:

De goden helpen niet: zij kunnen zich niet helpen.

VOLK:

Zij leven niet!

WIGIBALD:

Doch Wigibald leeft!

WILLIBRORD:

De stern van het vuur roept!

VOLK:

Het vuur roept!

WIGIBALD:

Aan mij voorbij! Zij roepe!

WILLIBRORD:

Heiden, erken de kracht van Hem, die u uit klei boetseerde en u verbrijzelen kan en verpulveren tusschen zijn vingeren.

VOLK:

Die ons als een koreenaar stuk wrijft in zijn handpalm.

OUDE MAN:

Wigibald, buig!

VOLK:

Voor Hij u breekt als een halm!

WILLIBRORD:

Wigibald, erken! De boom is niet kleiner, omdat hij buigt! Ook de eik put zijn kracht niet uit zich zelf, doch uit de elementen, waarmee hij worstelt en waaruit hij zich voedt - en is niet minder eik en niet minder fier!...

stilte.

Buig uw hoofd voor het kophout van den grooten Meester, want een os is niet minder os, als hij het juk draagt en niet minder sterk, als hij in het kophout gaat!

VOLK:

Is het brood minder brood, omdat men het eet, en de wijn minder wijn, omdat hij gedronken wordt?

WILLIBRORD:

Wigibald: ijzer wordt in vuur gestaald, en het mes op den slijpsteen geslepen: Zoo wordt de mensch door God beproefd.

VOLK:

Wigibald! Wigibald!

WILLIBRORD:

God temt den ruïn, en driemaal met hem tuimelend, houdt Hij den toom en laat niet los...

VOLK:

Hij temt den ruïn en laat niet los!

KRIJGER:

Hij is een goed ruiter!

VOLK:

Geen lafaard! Wigibald, erken!

OUDE MAN:

De God der monniken is een machtig man.

VOLK:

Een geducht krijger!

DROGO:

slaat met zijn zwaard op zijn schild:

*Hij is de groote Koning, dien ik dienen wil;
zijn macht is ons allen geopenbaard;
ik leg mijn zwaard aan zijn voeten:
zoo doet Drogo, die geen lafaard is.*

WILLIBRORD:

Hem dienen is heerschen!

DROGO:

Dit is mijn laatste avontuur.

WILLIBRORD:

*Leg de ongerechtigheid af en kleeid u met de wapenen des lichts, het schild des geloofs,
den helm des heils, het zwaard der gerechtigheid...*

BOER:

*Ik breng Hem de eerstelingen mijner velden en de eerstelingen der dieren en een
zoonsdeel ter verheerlijking van zijn Naam.*

SLAVEN:

Wij offeren onze onderworpenheid in dank voor de waarheid, die ons vrij zal maken...

VROUWEN:

Wij dragen Hem op ons juk en onze verguizing in dank voor onze verlossing en zingen zijn lof! Wij wasschen zijn voeten met onze tranen en zegenen Hem, uit de Maagd geboren!

DE BEREN EN HUN LEIDER:

Als beren zullen wij naar al zijn pijpen dansen...

DE BLINDE:

Ik geef Hem mijn blindheid en mijn blijde ziel!

DE BULTENAAR:

Ik heb niets dan mijn bult en mijn goeie wil...

DE GEK:

Ik ben slechts een nar, maar als de Koning zin voor humor heeft, geve Hij me een plaats in zijn voorhoven...

WILLIBRORD:

Het zout zijner Wijsheid moge u goed smaken.

KINDEREN:

Wij zullen voor Hem in onze handen klappen, en vergaderen in zijn schoot als in een bloemenwei; zijn borst is onze peluw, en zijn handen druipen van honing.

OUDE MAN:

Laat nu, o Heer, uw dienaar gaan in vrede, omdat mijn oogen het heil aanschouwen, dat gij bereid hebt voor alle volken: een licht tot verlichting der heidenen - een heerlijkheid voor ons allen!

WIGIBALD:

Ansald, mijn zoon!

ANSBALD:

Vader?

WIGIBALD:

Geef mij uw hand, Blittrudis... mijn kind!

BLITTRUDIS:

Vader?

WIGIBALD:

Geef mij uw hand... kinderen, leert mij wandelen - komt!

gaan.

ANSBALD en BLITTRUDIS:

Vader, waarheen?

WIGIBALD:

Het Licht tegemoet!

ALLEN:

Het Licht tegemoet!

WILLIBRORD EN DE BROEDERS:

Deo gratias! Alleluia!

Terwijl allen het tooneel verlaten, treedt de spelleider naar voren en spreekt.

SPELLEIDER:

Wigibald gaat het Licht tegemoet!

Wigibald was een symbool: het heidendom werd in hem gebroken; de ruïn werd getoomd door den vurigen Ruiter en de os draagt het kophout eener harde leer. De hanen kraaien op de verkoalde puinhoopen van zijn hoeve: een nieuwe dag! En uit zijn zwarte velden spruit een nieuw leven.

Het is goed, zegt Wigibald.

Het lam, om zich te voeden, valt op zijn knieën bij 't moederschaap en als een slachtlam, de beenen bijeengebonden, wacht hij zijn uur.

Op een washtafeltje leert hij zijn naam schrijven, doch verder brengt hij het niet dan tot: 'Wigibald' en 'Jezus Christus'.

Het is goed, zegt Wigibald.

En de oude heiden wiedt onkruid in 't paradijs der monniken, die bidden en bouwen, zingen en zaaien - de winter is om op de boorden der Suestra en het aanschijn der aarde verandert; de roerdomp roept in de moeren, het leven gaat voort.

Doch voor wij verder gaan, rusten wij allen een weinig uit, want onze weg is nog lang naar een andere wereld van twee eeuwen later en, zooals er slechte en goede spelers zijn, zoo zijn er ook kwade en goede loopers.

Ik dank u!

Tweede deel.

SPEELTROND DE HEILIGEN DER 10e EEUW OP HET PLEIN MET ALS ACHTERGROND DE FACADE DER ST. AMELBERGA-KERK.

Eerste tooneel.

SPELLEIDER:

De spelers zijn op hun post en de toeschouwers op hun plaats. Wij beginnen!

GESCHIEDENIS:

Twee eeuwen geschiedenis slaan wij om: twee bladzijden met tranen en bloed geschreven.

*De Noormannen woeden voorbij en een oude wereld gaat onder in vuur en ellenden.
Steden, abdijen en kerken branden als fakkels, volkeren vluchten voor de
verschrikking
en uit Susteren zoeken de monniken,
met relieken beladen,
een nieuw land en een nieuwen vrede.*

*En als de rook is opgetrokken uit de verkoolden resten eener nog jonge beschaving,
verschijnt - wie weet, vanwaar en langs welke wegen? -
op de puinhoopen van Susteren:
een vrouw,
een kunstenaar
en een koning.*

*Zij wreken zich prachtig op den geesel der verwoesting en herbouwen, groter en
schooner, abdij en kerk en vieren, naar het einde van het jaar 900, de inwijding van
het nieuwe heiligdom, dat tot op dezen dag de roem is van dit land en de
eerbiedwaardige nalatenschap van vroomheid, kunstzin en adeldom...*

SPELLEIDER:

*Doch daar verschijnt reeds de meester der uitmuntende kunsten, Siginand, met de
voortreffelijke ambachten... Luistert!*

SIGINAND:

Heerlijk is de kunst en schoon is het edele handwerk! Onze schepping is voltooid: wij hebben haar met welbehagen aanschouwd en haar goed bevonden.

AMBACHTEN:

Deo gratias!

SIGINAND:

Onze geest en onze arbeid heeft vrucht gedragen en het beste van ons wezen kreeg gestalte in een bouwwerk, den Koning der koningen waard!

AMBACHTEN:

Ons hart heeft zich uitgezongen in een lied van steen voor den Koning der Heerlijkheid.

SIGINAND:

Zoo zij het!

AMBACHTEN:

Het zingt van de armoe der armen, van den rijkdom der rijken, van de vroomheid der vromen.

SIGINAND:

Onze taak is volbracht! En zooals de oorspronkelijke Kunstenaar, wiens eenige Zoon een werkmans werd in den tijd, den zevenden dag uitrustte van zijn werk, zoo is 't ook passend, dat wij heden ons verpoezen, nu Hij, uit wiens handen alle dingen zijn, zich gewaardigt te komen wonen in het werk onzer handen.

AMBACHTEN:

Daarom is onze vreugde boven mate!

SIGINAND:

Gezalfd door de handen des bisschops in het vroege morgenuur en door gebed en gezang voor den eeredienst gewijd, geuren zijn wanden van het heilig Chrisma, waarbinnen de Boom des Levens in bloei zal geraken en de zeven Fonteynen zich zingend zullen verheffen.

(Uit de verte klinkt een hoornsignaal en één klok begint plechtig te luiden, het orgel speelt en Amalberga, aan 't hoofd van haar zusters, verlaat de abdij.)

Reeds kondigen de herauten de komst van den Koning!

VOLK:

Lof en eer aan den kunstenaar Siginand!

Lof en eer aan de vrome Amalberga!

SIGINAND:

Sursum corda!

ALLEN:

ambachten, zusters

Habemus ad Dominum!

SIGINAND:

Gratias agamus Domino Deo nostro!

ALLEN:

Dignum et justum est.

SIGINAND:

Het is waarlijk passend en rechtvaardig, billijk en heilzaam, U overal en altijd dank te zeggen: heilige Heer, almachtige Vader, eeuwige God, die uwen scheppenden geest zoo luisterrijk uit heeft willen storten in onze harten en onze handen, dat zij de doode materialen tot leven vermochten te wekken en het aanzien geven aan deze uwe aardse woning, die, in den vorm van een kruis gebouwd, het hooglied zingt onzer verlossing, terwijl zij getooid staat als een bruid op haar bruiloftsdag, voor haar Koning en haar Bruidegom Jezus Christus:

Door wien de kunsten uwe majesteit loven, de ambachten haar aanbidden, de machten haar vereeren; door wien de grondstoffen, de vormen en de harmonie der vormen haar met eenparig gejubel vieren.

Wil met dezen ook onze stem aannemen, dit smeeken wij U, in nederige lofprijzing zingende:

(Tweede hoornsignaal, alle klokken beginnen te luiden en allen zingen):

Heilig, heilig, heilig is de Heer, de God der legerscharen!

Hemel en aarde zijn vol van uw heerlijkheid!

Hosanna in den hooge!

(Onderwal, nadert de stoet: voorop St. Michaël met den draak; dan, op een wit paard, de bisschop Remaclus, die het Allerheiligste draagt; daarachter koning Swentibold met zijn dochters Caecilia, Benedicta en Relindis, gevolgd door hertogen en bisschoppen van Lotharingen, o.a. Odo, Lotharius, Fulbertus. Allen stijgen van hun paarden en gaan de kerk binnen, behalve vier hertogen, die te paard blijven zitten. Intusschen zingen de kunst, ambachten, zusters en volk en Benedictus en sluiten zich aan bij den stoet, die in de kerk verdwijnt.)

Tweede tooneel.

De vier hertogen, norsch en zwijgend op hun paarden. De bisschop Fulbertus van zijn paard gestegen.

FULBERTUS:

Gij schijnt niet goed geluimd, heeren!

Zij antwoorden niet.

Stijgt gij niet af van uw paard?...

Stilte; uit de kerk klinkt muziek door dit gansche tooneel.

ODO:

Zooals gij ziet!

FULBERTUS:

Met kwaad humeur, een uur geleden, verliet gij de legerplaats...

ODO:

Op bevel!

FULBERTUS:

En in uw norschheid volhardend, zie ik, tot mijn verwondering, dat zelfs de aanblik van dit uit zijn asch herrezen heiligdom uwe harten minder verruimt, dan men verwachten mag van Lotharingensche grooten!

LOTHARIUS:

Als de dwazen zich vermaken, moeten de wijzen waken.

FULBERTUS:

Ik versta u niet.

LOTHARIUS:

De zin is nochtans duidelijk...

ODO:

Voor wie niet blind is voor den loop der gebeurtenissen...

FULBERTUS:

Wie noemt gij blind?

LOTHARIUS:

Die niet zien!

FULBERTUS:

En de gebeurtenissen?

LOTHARIUS:

Een koninkrijk verduistert...

ODO:

Een koning verlaat de legerplaats...

FULBERTUS:

Wie 't licht den rug toekeert, ziet steeds zijn eigen schaduw.

ODO:

Doch waar geen licht is, kan geen schaduw zijn.

FULBERTUS:

Wie sprak van blinden?

ODO:

Ik!

FULBERTUS:

Welaan! Ik keer mij naar het licht van dezen tempel, die als een lamp een luister rond zich spreidt en weet niet, wat ik méér zal prijzen: de gunst des konings of de kunst van Siginand.

ODO:

Wees niet te gul met lof; de dag is nog niet om.

FULBERTUS:

De harmonie dezer lijnen en vormen bevalt me zeer!

ODO:

Meer dan de doodsnood van het Rijk u verontrust.

FULBERTUS:

Gij lacht!

ODO:

Als een die bloed proeft op zijn lippen.

FULBERTUS:

Uw beeldspraak versta ik niet.

ODO:

Met zorg beladen om het Rijk, verhelen wij u niet, dat wij meer oor hebben voor de hoorns der vijandelijke voorhoede, dan voor de kunst van Siginand.

LOTHARIUS:

De opstandige graven hebben zich verbonden met het leger van Lodewijk het Kind...

ODO:

Niet zonder reden staken wij met weezin ons zwaard in de scheede, om ter feest te gaan, waar onze legers onbewaakt in de Maasvlakte liggen en de drommen der vijanden opdoemen in 't Noorden en ons ieder oogenblik overrumpelen kunnen.

FULBERTUS:

Thans versta ik u; doch moet er u tevens op wijzen: dat ik vol vertrouwen ben in de waakzaamheid des konings.

ODO:

Dat is uw recht! Ons recht is anders.

FULBERTUS:

Ofschoon ik, het zij u gezegd, uw zorgen deel, doch niet in die mate uwer voorstelling, meen ik uit uw woorden te moeten besluiten, dat gij den koning beschuldigt van roekeloosheid.

ODO:

Van koninklijken overmoed, die meer dan eens de oorzaak was van koninklijke nederlagen.

FULBERTUS:

Verklaar u omtrent die koninklijke nederlagen.

ODO:

De een verspeelt zijn rijk bij dobbelspel, een ander bij drinkgelagen, een derde om de gunst van schoone vrouwen.

FULBERTUS:

En koning Swentibold?

ODO:

Om een feest!

FULBERTUS:

Van wien ontvingt gij de gave der profetie?

ODO:

De gave der voorzegging heb ik niet, doch op die der voorzichtigheid laat ik mij iets voorstaan... en... dezelfde oorzaken hebben steeds dezelfde gevolgen.

LOTHARIUS:

Bij spel en feest worden koningen overrompeld en slapende legers verslagen.

FULBERTUS:

Wat er ook van zij: ik waarschuw u, geen ontrouw te voeden in uw harten...

ODO:

Trouw aan den koning tot in het bloed, laken wij de opstandige edelen en bestrijden hen met alle middelen onzer macht, zonder blind te zijn voor de reden der verbittering, die de koning zijn rijks grooten geeft.

FULBERTUS:

Openbaart hem uwe grieven en de redenen uwer zorg.

ODO:

Hij hoort ons niet aan; meer dan ons maakt hij monniken en nonnen deelgenoot zijner geheimen.

LOTHARIUS:

Bij kunstenaars worden wij achtergesteld, ofschoon hij weten kan, dat geen kunst kan bloeien, waar de krijgskunst faalt... en dat ook de religie slechts gedijt bij de gratie van een witgeslepen zwaard...

ODO:

Dat nog geen sieraad werd in Lotharingen, maar een harde noodzaak in het rijk van Swentibold.

LOTHARIUS:

Hij laat den kunstenaar zijn kunst, den monnik zijn gezang, de non haar vroomheid, en leer de wijsheid van het zwaard, dat nimmer slaapt.

ODO:

Een koning zij een krijger allereerst, dan pas een koster en dan kunstenaar.

Derde tooneel.

Alle volk keert terug uit de kerk, ambachtslieden met Siginand, de zusters met Amalberga, enz. en als de koning met zijn dochters verschijnt, roept het volk en wuift. Bisschoppen omgeven hen.

VOLK:

Eer en lof aan onzen heer en koning Swentibold.

SWENTIBOLD:

Heft de hand en als er stilte heerscht:

Alle eer en lof aan den Koning der koningen, aan wien alle macht is en majesteit in den hemel en op aarde!

en als hij de hertogen ziet:

Waar waart gij, hertogen van Lotharingen, terwijl uw koning den Koning vergezelde en blijer dan Zachaeus Hem zijn onwaardigheid betuigde en zijn geluk?

ODO:

Aan den voet van den toren, te paard!

LOTHARIUS:

Op wacht voor den koning!

SWENTIBOLD:

tot bisschoppen:

Aanschouw die barre helden daar! Zij gunnen zich niet eens den tijd van hun paarden te stappen...

(tot Siginand):

Zoo weinig zin voor schoonheid en beschaving hebben zij, die al te zeer hun gading vinden in krijgsumroer en enkel lachen, als zij 's avonds hun zwaarden en hun wonden kunnen wasschen in een water.

ODO:

't Is beter nièt, dan wel te vroeg gelachen, koning!

SWENTIBOLD:

Doch hij, die nimmer lacht, lacht steeds te laat en kent dus geen geluk.

ODO:

Geluk bloeit schaars op Lotharingenschen grond...

SWENTIBOLD:

Men moet het vinden, Odo!

ODO:

Men vindt het zelden in een land vol oorlog en vol willekeur:

SWENTIBOLD:

Is het mijn schuld?

ODO:

Koning, ik beschuldig niet; ik antwoord slechts: dat het geen tijd is zich in feesten te vermeien.

SWENTIBOLD:

Wanneer er reden is tot feesten, is er tijd!

ODO:

Wanneer er tijd is, koning, is er reden!

SWENTIBOLD:

Gij draait de dingen om.

ODO:

Omdat zij op hun kop staan, koning!

SWENTIBOLD:

Gij schijnt bevreesd!

ODO:

Voor het koninkrijk...

SWENTIBOLD:

Voor de eerste maal!

ODO:

Voor de tiende maal! Negenmaal reeds hebben wij die vrees bezworen met 't zwaard...

SWENTIBOLD:

En de tiende maal?

ODO:

Zijn wij op onze hoede...

trekken alle vier tegelijk hun zwaard.

SWENTIBOLD:

Tegen wie?...

lange stilte; dan:

ODO:

Tegen den koning!

SWENTIBOLD:

Waarvan beschuldigt gij mij?

ODO:

Ik antwoord slechts...

SWENTIBOLD:

Uw antwoord is mij een raadsel.

ODO:

Niet voor uw opstandige graven...

SWENTIBOLD:

Waarom verontrust gij dit feest door wapengekletter?

ODO:

Waarom verontrust gij het rijk door dit feest?

SWENTIBOLD:

Gij ziet schimmen!

ODO:

Schaduwen uwer vijanden...

SWENTIBOLD:

Schaduwen!

ODO:

Gaan uw vijanden vooraf. Tweemaal hebben wij hen in de moerassen van Durfos besprongen en tweemaal dropen wij af. Thans breken zij uit en randen u aan in 't open veld - hun schaduwen groeien en vallen over uw leger.

SWENTIBOLD:

Schaduwen!

ODO:

Van staal en ijzer!

SWENTIBOLD:

Mijn moed faalde nooit!

ODO:

Gisteren niet!

SWENTIBOLD:

Heden en morgen niet! Nooit!

ODO:

Overmoed, die den geest verblindt!

SWENTIBOLD:

Gij beschuldigt wéér!

ODO:

Ik waarschuw slechts.

SWENTIBOLD:

Tegen vijanden?

ODO:

Tegen den koning

(stilte).

Ik zal u, koning, het raadsel ontwarren, door u te zeggen: tegen uw vijanden zijt gij wel opgewassen, doch niet tegen u zelf.

LOTHARIUS:

Uw overmoed bracht u keer op keer den ondergang nabij!

FULBERTUS:

Nu beschuldigt gij den koning.

ODO:

Wij waarschuwden hem; zóó waarschuwden honden hun meester door almaar luider te blaffen - ten slotte wordt hun blaffen gehuil...

FULBERTUS:

En loos alarm!

ODO:

Bisschop, maakten wij loos alarm tegen Odacar? Tegen Reginer van Henegouwen, met den langen hals? Tegen Karel den Eenvoudige van Frankrijk?

SWENTIBOLD:

Doch geen van hen deed mij een vinger zeer...

ODO:

Aan wie dankte de koning die onschendbaarheid?

SWENTIBOLD:

Aan mijn trouwe hertogen!

ODO:

Aan uw barre helden, die enkel lachen, als zij 's avonds hun wonden wasschen in een water.

FULBERTUS:

Deze erkenning eert den koning!

SWENTIBOLD:

Een koninklijk voorrecht is het, zeker te zijn van zich zelf.

ODO:

Een grooter voorrecht, te mogen steunen op de trouw van edelen, hoezeer die op de proef wordt gesteld!

SWENTIBOLD:

Geef ik u reden tot klagen?

ODO:

Zeker, koning! Aan uw grooten en aan uw volk, dat bloedt en wordt uitgebuit, om naast uw oorlogen nog uw liefhebberijen te bekostigen aan abdijen en kerken.

SWENTIBOLD:

Wat zegt het volk?

ODO:

Het noemt u een roover en geen koning...

SWENTIBOLD:

En gij?

ODO:

Een koning en geen roover!

SWENTIBOLD:

De kroon van Lotharingen drukt zwaar...

LOTHARIUS:

Te zwaar voor Swentibold.

FULBERTUS:

Wat mompelt gij?

LOTHARIUS:

De kroon drukt zwaar!

SWENTIBOLD:

Stijgt af van uw paarden!

ODO:

Vanavond... om onze wonden te wasschen.

SWENTIBOLD:

De vijand is nog ver.

ODO:

Een hoornstoot ver!

SWENTIBOLD:

Hij waagt het niet ons aan te vallen.

ODO:

En als hij 't doet?

SWENTIBOLD:

Dan zullen wij met hem rekenen.

ODO:

En de uitkomst?

SWENTIBOLD:

Ik bouw op mijn sterkte en mijn getal.

ODO:

En op de trouw uwer edelen.

SWENTIBOLD:

Waarom niet?

ODO:

Waarom wèl?

FULBERTUS:

Zij kunnen het niet helpen, koning, dat zij geen zin hebben in de edele kunsten, die al hun glorie zien in een zwaard... de kortzichtigen!

LOTHARIUS:

Gij kunt het niet verhelpen, Fulbertus, dat gij geen oogen hebt voor de glorie van het zwaard, vóór zijn verschrikkingen ze u zal openen.

SWENTIBOLD:

Ieder roeme in 't zijne, zonder elkanders roemen te verkorten: gij op uw staf, Fulbertus, en zij op hun zwaard; want beiden hebben zij hun eigen roem: de staf en het zwaard, en hun beider roem is de glorie des konings.

STEMMEN:

Zéér waar!

SWENTIBOLD:

Zoo heeft de kunst van Siginand haar roem, en mij gelukkig prijzend de vorst te zijn van zulke krijgers, prijs ik me dubbel gelukkig de koning te zijn van zulk een kunstenaar.

STEMMEN:

Leve de koning!

SIGINAND:

Uw lofprijzing is even loyaal als gevaarlijk voor een eenvoudig monnik, heer koning!

SWENTIBOLD:

Nederigheid past u goed, Siginand, doch bij den lof, dien gij den Verlosser der wereld brengt, behoeven wij u onzen lof niet te onthouden om wille uwer nederigheid.

STEMMEN:

Leve de kunstenaar Siginand!

SWENTIBOLD:

Met uiterst sobere middelen hebt gij hier een kunstwerk opgericht, dat, door zijn zuivere lijnen en monumentalen vorm, tot het beste mag gerekend worden, dat kunstenaars ten leven riepen in het koninkrijk op de overblijfselen der Heiligen. Naar zijn uiterlijke gestalte de eenvoud van den monnik dragend, is dit Godshuis van binnen bezielde door een even streng als vroom en geheimzinnig leven. Met zulke kunstenaars gaat het rijk een tijd van bloei tegemoet...

LOTHARIUS:

En met zulk een koning een tijd van bloed!

FULBERTUS:

Zij mompelen!

SWENTIBOLD:

Om uw vele en groote verdiensten reeds schonk mijn vader, Keizer Arnulf, u de abdij Susteren met al haar onderhoorigheden, drie maanden voor hij op de oevers der Geul bij Valkenburg werd verslagen door de Noormannen.

SIGINAND:

Een vorstelijke schenking voor een monnik, die zijn plicht slechts deed.

SWENTIBOLD:

Hij schonk ze u als een aalmoes aan de zalige memorie van hem, van zijn vader Carloman en zijn grootvader, Lodewijk van Germanië.

SIGINAND:

Ik herinner mij dit alles dankbaar!

SWENTIBOLD:

Dit alles werd door mij bekrachtigd bij diploma van 5 Juni 895 te St. Goar; toen de gruwel der verwoesting voorbij was gegaan.

LOTHARIUS:

Vijf jaren vóór de gruwel der verwoesting wederkwam.

FULBERTUS:

Zij morren aldoor!

SWENTIBOLD:

Nogmaals, bij deze plechtige samenkomst, doe ik mijn gelofte gestand, dat gij, Siginand, uitmuntend meester, zonder iemands tegenspraak, uw leven lang de abdij Susteren zult bezitten en genieten met alle haar roerende en onroerende goederen en eigendommen, hier en elders gelegen.

LOTHARIUS:

Hij maakt zijn testament!

FULBERTUS:

Zij morren weer!

SWENTIBOLD:

Ieder het zijne gevend en allen eerbiedigend in het hunne, want alles heeft zijn plaats en beteekenis in de harmonie der dingen, noem ik het méér dan een gelukkig toeval, dat ik als koning mag rekenen op het zwaard van zooveel trouwe edelen, op de wijsheid der bisschoppen, op het gebed van Amalberga en op de kunst van Siginand.

AMALBERGA:

De trouw uwer edelen, o koning, is zonder weerga!

ODO:

Zij wordt meer beproefd dan de wijsheid der bisschoppen!

SWENTIBOLD:

Wat zegt gij, Odo?

ODO:

Roemrijk is de kunst!

SWENTIBOLD:

Voorwaar! Doch niets is zich zelf genoeg, want alles krijgt zijn waarde in 't verband: de koning, de krijger, de kunstenaar en het kind.

Doch roemrijk boven alles is de kunst!

LOTHARIUS:

Er komt geen einde aan!

FULBERTUS:

Hun gemoed is verbitterd.

SWENTIBOLD:

Waarom mort gij?

FULBERTUS:

Omdat de koning den lof van den passer te luid verheft boven de glorie van het zwaard.

LOTHARIUS:

Let op zijn verschrikkingen, Fulbertus: andermaal, die geen bisschopsstaf meer vermag te bezweren!

ODO:

Een rijk staat hier op 't spel en zijn lot ligt in 't zwaard!

SWENTIBOLD:

In de hand van den koning!

LOTHARIUS:

In de hand van het zwaard, dat niet slaapt, doch wit van toorn en koel op wacht staat voor den koning!

*Stralend van kilte beproeft het zijn scherpte en klaar tot aanval of verweer,
is zijn mond vol beklemmend zwijgen;
zijn blik is scherp en zijn gehoor geslepen,
zijn hart waakt als een vuur;
zingend gaat het ten aanval,
als het alarm splijt op zijn scherpte
en de toorn weerlicht in zijn staal!*

ODO:

*Heerlijk is het zwaard, als het opspringt uit zijn scheede,
en prachtig zijne gestalte als het staat:
scherp en recht tusschen dood en leven,
of blindelings zich stort in het tumult van menschen en dieren.*

*Leven, liefde en alles vergetend,
alle verleden achter zich -
staat het naakt als een zwaard
met niets dan zijn toorn en zijn dorst
naar gerechtigheid - op wacht voor den koning.*

Want het lot van den koning is in de hand van het zwaard.

SWENTIBOLD:

Genoeg!

LOTHARIUS:

Nog is de lof zijner heerlijkheid niet voltooid...

In de verte wordt alarm geblazen - een verscheurende schreeuw.

Hoort, of zijne verschrikkingen bespringen u!

BODE:

De koning!

ALLEN:

De koning!

SWENTIBOLD:

Wat meldt gij?

BODE:

Den slag! Zwaard tegen zwaard! Het vuur verslindt het vuur! De draak den draak!

HERTOGEN:

Geven hun paard de sporen.

Voorwaarts!

af.

SWENTIBOLD:

Mijn paard!

VOLK:

Leve de koning! Leve Lotharingen!

SWENTIBOLD:

Vaartwel! Bidt voor Swentibold. Bidt voor Lotharingen.

VOLK:

Ten zege!

SWENTIBOLD:

Zingt de glorie van het zwaard!

weg op melkwit ros.

FULBERTUS:

Zijn verschrikkingen overvallen ons!

Vierde tooneel.

AMALBERGA:

Kinderen, uw vader is een groote held en een koning van helden.

CAECILIA:

Nooit is hij zóó schoon, als wanneer hij ten strijde trekt: de koning, op zijn melkwit ros.

BENEDICTA:

Zijn toorn verheft hem boven zichzelf, als hij zijn zwaard opheft tegen het onrecht.

CAECILIA:

Ach, zuster... dat wij zijn zonen waren, om te kampen aan zijn zijde: voor God en voor Lotharingen!

AMALBERGA:

Zegent God, dat uw schouwers te smal vielen voor een wapenrok en uw handen te klein voor een zwaard!

*Want gij zult kampen in het witte leger van den Koning der koningen:
Koningskinderen zijt gij en voor den kamp geboren!*

CAECILIA en BENEDICTA:

Moeder!?

AMALBERGA:

*Hoort, wat ik u zeg in dit uur van benauwenis: als ik uitga uit deze wereld,
en mijn beenderen gaan rusten in de schaduw van dit heiligdom,
zult gij, Caecilia, den staf overnemen uit mijn hand en de heerde weiden, die hemelsch
voedsel zoekt hieromtrent;*

*en gij op uw beurt zult hem overgeven aan uw zuster, Benedicta,
en beiden zult gij, zusterlijk naast elkander,
slapen in deze aarde en uw graf zal heerlijk zijn.*

*Want uw beenderen zullen bloeien en de eeuwen door getuigen van twee
koningskinderen, die in een noodlottigen tijd een koninkrijk verloren om een hemel
te winnen.*

RELINDIS:

Moeder! En ik?

AMALBERGA:

*Uw weg, kind, loopt door een eenzaam dal, door grazige weiden vol bloemen en
bloed, naar den ouden burcht van den Grooten Hertog, waar koningen en
koningskinderen zich verzamelen in de zalen en nimmer meer eenzaam zijn, bij groote
verhalen
van helden, heiligen en kathedralen.*

CAECILIA:

Wat spreekt gij ons van bloemen en beenderen, Vrouwe?

BENEDICTA:

Wat zijn dit voor geheimzinnige dingen, die gij ons voorspelt, waartegen ons bloed zich koninklijk verzet?

AMALBERGA:

Ik weet het niet. Doch het komt mij voor in den geest, of God, in één oogwenk, ons aller wegen wendt en de dingen een nieuwe verschijning geeft!

CAECILIA:

Twee koningskinderen... een verloren koninkrijk - moeder, hoe droef!

AMALBERGA:

De wereld is droef en God is bedroefd, en een koninkrijk bloedt uit duizenden wonden...

CAECILIA:

Maar een koning trok ten strijde, hoog en fier op zijn ros: een held!

AMALBERGA:

Een groote, blinde held!

CAECILIA en BENEDICTA:

Mijn vader!

AMALBERGA:

Kinderen!

CAECILIA, BENEDICTA en RELINDIS:

Hij zàl zegevieren, Moeder!

AMALBERGA:

Niemand heeft zijn lot in zijne handen.

CAECILIA:

Hij faalde nooit!

AMALBERGA:

*Het lot der koningen is in Gods hand, en ik zie haar niet;
zij is over dit land en haar schaduw bedekt het.
Zij heeft zich naar ons uitgestrekt
en niemand weet, wat zij bevat:
zij is vol geheimen, als een wolk vol water;*

als een mond vol toorn.

Koningen falen en mensen falen:

zij faalde nooit in gerechtigheid en niemand roeme dan in haar!

In haar is alle glorie en alle verschrikking; niemand boge nóch op zijn moed, nóch op zijn zwaard, nóch op zijn kunde, nóch op zijn waardigheid.

Alles is ijdelheid, als haar schaduw zich over ons uitstrekt en zich verlengt,

als zij neerdaalt over het onrecht

en de wateren der bitterheid uitstort over het volk:

om de zonden, die het dronk als water,

om het duister spel, dat het speelde,

niet als kinderen des Lichts, doch als zonen der

duisternis en erfgenamen des verderfs.

Daarom kwam de geest der kastijding over ons:

het vuur, de brand en de draak,

het monster, dat met zijn hoeven de aarde splijt

en koninkrijken als spiegels versplintert;

daarom staan de weiden vol rook

en branden de steden als fakkels,

en kleurt het bloed de wateren -

daarom is er geweeklaag op de velden

en luid gejammer in de straten

en zoeken de kinderen om voedsel op de vaalten!

En het strafgericht duurt voort...

Amalberga staat als in een visioen. Lange stilte.

CAECILIA:

Moeder, wat ziet gij?

AMALBERGA:

Het groene monster der verschrikking, in een storm van zand en bloed...

ALLEN:

Ho!...

stilte.

CAECILIA:

Moeder, wat ziet gij?

AMALBERGA:

Een bloedige buiteling van mensen en dieren...

ALLEN:
Moeder!

AMALBERGA:
En midden in...

ALLEN:
Ho...

AMALBERGA:
Op een sneeuw wit ros... met bloed bevlekt...

ALLEN:
Ho...

AMALBERGA:
Steigerend...

ALLEN:
Steigerend?

AMALBERGA:
In een opperste kramp...

ALLEN:
Ho...

AMALBERGA:
Het einde...

ALLEN:
Het einde?...

AMALBERGA:
Van den eersten en den laatsten koning van Lotharingen...

ALLEN:
Helaas!

AMALBERGA:
Swentibold...

ALLEN:
Swentibold...

AMALBERGA:
Achterover tuimelend van zijn paard!

ALLEN:
O God!

RELINDIS:

*O oude, grijze, groote Hertog God!
Vanuit uw burcht zaagt gij uw zoon
kampen en bloeden,
en gij kwaamt uw bondgenoot niet te hulp!*

CAECILIA en BENEDICTA:

O God!

ALLEN:

Helaas! Helaas!

AMALBERGA:

*Kinderen, gaat naar het maaiveld des doods
en zoekt onder de lichamen der doode krijgers
het lichaam van uw heer vader;
en als gij het gevonden hebt,
bewijst het zijn laatste eer.
Wascht zijn wonden met tranen,
sluit zijn mond, die nog roepen wil,
als de mond van dooden doen, en sluit zijn oogen
waarin de hemel van Lotharingen brak;
beurt hem op uw schouders, te smal voor een
wapenrok, doch breed genoeg voor een juk -
en draagt hem tot hier, want heden stierf
een koning en een koninkrijk...*

Koningskinderen af.

AMALBERGA:

tot haar zusters:

Dochters mijn!

Het feest verdronk in bloed en tranen.

*Het loof verwelkt en de bloemen worden zwart, en de cither onzer vreugde werd
wee en ach in de hand des Heeren.*

*Keert in uw cellen weer en trekt rouwkleeren aan, want heden stierf een koning
en een koninkrijk...*

Zusters af.

Siginand, verzamel de ambachten;

uw werk is niet voltooid,

want in het schoone geheel, dat uw geest ontwierp

voor den Koning der koningen,

*ontbreekt het graf voor den koning en het
koninkrijk.*

SIGINAND:

Zoals een vrouw het laken met de ellemaat, heeft de kunst het leven des konings gemeten aan de lengte van zijn zwaard; een rustplaats is hem bereid!

AMALBERGA:

Waar zal hij rusten?

SIGINAND:

In het arcosolium der krocht... de eeuwen zullen er huiverend stil staan en vaders zullen hun kinderen naar de donkere tombe wijzen en met ontroering gedenken:

Hier ligt een koning en een koninkrijk begraven.

AMALBERGA:

Requiescant!

ALLEN:

In pace!

Naspel.

Terwijl de spelleider spreekt en tegelijk zijn figuren opvoert, die groepsgewijze tusschen volk en kinderen hun pantomimen spelen, worden, door kunstenaar en ambachten, de torens met rouw behangen; zwarte vlaggen waaien uit de galmgaten en torenvensters en midden op het plein verrijst een katafalk; toortsen worden ontstoken in het vallend duister en tegen de nartex van 't gebouw verschijnt eenzaam de dood als koning, met de kroon van Lotharingen.

SPELLEIDER:

Geschiedenis, gij kunt gaan en ook gij, Legende, hebt uw werk gedaan.

Ik dank u voor de schimmen, die gij opriep in onze verbeelding. Schaduwen slechts, doch groot genoeg om ons te verbijsteren en te verschrikken.

Gij kunt gaan (zij gaan af), want dit naspel wil ik doen spelen in een tijd, die nog geen geschiedenis en geen legende werd: temidden van u, levenden, kinderen van dezen tijd, verzameld rond dit eerbiedwaardig heiligdom, dat als een prachtig schrijn de relieken bergt der Heiligen, die dezen grond geheiligd hebben.

Menschen! Wat is een koning? Wat een koninkrijk? Een handvol stof, die God verstroot. Het leven gaat door: het spel der mensen wordt door geen begrafenis onderbroken - noch van een koning, noch van een koninkrijk!

Eeuwen wentelen over eeuwen als molensteenen, en alle leven wordt vermorzeld als graan. Zoals het graan is, zoo zijn de mensen: altijd dezelfde mensen en hetzelfde graan.

Verwondert u dus niet, als gij op dit tooneel u zelf herkent in wijzen en dwazen, want dit spel is als een spiegel gesteld voor uw aanschijn, waarin gij om beurten Gods toorn en glimlach weerlichten ziet! En dit spel is voor u een symbool!

Gij zijt, mijn volk, het volk van toen en het volk van toen zijt gij.

Gij zijt de koning op het witte paard, die in zijn overmoed zijn kroon verloor, en uw dochters zijn de dochters van een koning, doch niet allen even wijs en vroom.

Gij zijt de bisschop, die zijn staf draagt als een herder en die zijn stok en zijn schalmei niet spaart, maar uit beiden zijn wijsheid doet bloesemen in melodie.

Hij verschijnt in de poort der kerk.

Gij zijt, mijn volk, de kunstenaar, stout van verbeelding, die de dingen ordent in zijn brein en tot schoone vormen verbindt en een vromen, geheimzinnigen ernst weet te paren aan de werking van een blijmakend licht.

Hij verschijnt.

Gij zijt de ambachten en de beroepen: de arbeid als zegen, de arbeid als schoonheid, als vreugde: God geve u arbeid!

En gij zijt de dienstmaagden des konings, zijne bruiden, gij zijt de vroomheid,

Ambachten en zusters verschijnen.

en gij zijt nog meer!

Want gij zijt de grappenmaker op de marktplaats, de schoone leugenaar en de man, die beren leidt; de blinde, die zich misleiden laat en de bult, die zich laat kloppen op zijn wanstaltigheid.

Zij verschijnen.

Die allen zijt gij, mijn volk; en gij zijt man en maagd en het kind, dat bellen voor zich opblaast als flonkerende werelden en zijn bal draagt als een heelal.

Kinderen.

Gij zijt zeer oud en niet veel veranderd, mijn volk, want immer nog vereert gij afgoden, helaas!

Want zondaars en zuiveren, heiligen en heidenen, zijt gij lustig van zinnen en een lustig volk: gij danst rond de katafalk van een koning en maakt goede sier bij de uitvaart van een koninkrijk.

Men ziet hen doen.

Gij zijt altijd dezelfde: gisteren, heden en morgen; gij verzamelt u rond de relieken uwer Heiligen en kust hun beenderen als bloemen, om u uit te storten op het marktplein en in de herberg, waar gij u thuis voelt als de bij in haar bloem; aan uwe kerk grenst immer nog uwe kermis, uwe vroomheid aan uwe vreugde en aan geen enkel ander volk is de Blijde Boodschap beter besteed dan aan u!

Wijsheid en dwaasheid kruisen zich in u als zwaarden, doch de dwaasheid overstemt de wijsheid, zooals de lach het leed.

Maar dwars door allen draagt Christus zijn kruis en wijzen noch dwazen kunnen Hem ontwijken.

Achter de katafalk verrijst een groot zwart kruis.

In den lach is Hij en in het leed, maar niet in beiden dezelfde. Er is heerlijkheid in zijn bloed en aan zijn heerlijkheid is bloed. Maar het leven blijft hetzelfde, hetzij men het van een kruis beziet of van een troon - doch anders weer ziet men het door glorie, als door bloed en tranen.

Onder één hemel ligt immer nog een slagveld op een hoornstoot afstand van het Marktplein en de hoorn van Roland gaat in het gedruisch der orgels verloren. De plaats, waar men bloedt, ligt immer nog naast het plein, waar men zich verblijdt; en leven en sterven, doodkist en wieg zijn slechts gescheiden door een leemen wand.

En boven alle leven rijst koninklijk de Dood. Hij

Verschijnt.

draagt de kroon van Lotharingen: dat is uw kroon!

Aan den einder van ieder leven staat hij:

met de kroon des konings,

met de mijter des bisschops,

met de huif van Amalberga,

met de kap van Siginand.

De zondaar noemt hem een zondaar,

de heilige noemt hem een Christen en

Broeder Dood!

DE DOOD:

Present!

SPELLEIDER:

Het woord is aan u!

DE DOOD:

Mijn lijkrede op den koning zal kort zijn, want zijn leven noch zijn koninkrijk waren lang.

(In den toren begint de doodsklok te luiden; uit de verte de doffe slag der trom; het orgel begint te spelen en plots staakt alle volk zijn beweging en alles is doodstil; in die stilte nadert, door fakkeldragers voorafgegaan, de stoet: de koningskinderen met 't lijk haars vaders, dan hertogen van Lotharingen en krijgers. Allen, als de stoet verschijnt, slaan een kruis - de koning wordt opgebaard op de katafalk, door brandende toortsen verlicht, en terwijl allen nederknielen, spreekt de Dood.)

*En daar ik geen redenaar ben en de koning
mijn mond geen aanleiding geeft, zich in
lofspraak te buiten te gaan, wil ik dit
lijk met geen leugens versieren en het
evenmin met een rechtspraak beladen,
waartoe ik de bevoegdheid mis.*

*Een koning verlaat het tooneel
en een ménsch verschijnt in dit uur voor zijn*

*Maker, die zijn Volkomenheden in 't geweer werpt tegen elkander en bij het kruisen
hunner
zwaarden zijn oordeel wikt en weegt.*

Laat ons dan, gedurende dit kort en wonderlijk duel, den koning gedenken en bidden

*voor zijn uiteindelijke zegepraal,
opdat, als eens de bazuin zal blazen,
zijn beenderen zich zegevierend mogen rekken en hij verschijnen moge voor de groote
parade aan de rechterhand van den Koning.*

ALLEN:

Zoo zij het!

DE DOOD:

*En zingt tot slot van dit schouwspel, gij levenden, vergaderd rond de gebeenten der
Heiligen, uw geloof in de verrijzenis der lichamen en de glorie en de verschrikkingen
van dien Dag.*

ALLEN:

Dies irae, dies illa, enz.

SLOT.